

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

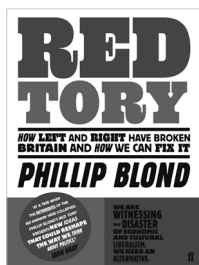
Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl



Phillip Blond

Red Tory. How Left and Right have broken Britain and how we can fix it

Faber and Faber Limited | 2010 | 309 pp. | € 15,99 | ISBN 9780571251674 (paperback)

De samenleving weer centraal

door *Raymond Gradus*

De auteur is directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

Sommige boeken blijf je lezen. Je gaat terugbladeren, je leest zelfs de voetnoten en je gaat de bronnen napluizen. *Red Tory* van Phillip Blond is zo'n boek. Als oprichter van de denktank ResPublica is hij betrokken bij de politieke strategie van Camerons conservatieve partij en dus van beleid dat op dit moment geïmplementeerd wordt in het Verenigd Koninkrijk. Belangrijker zijn echter zijn overdenkingen over het maatschappelijke en politieke krachtenveld in het VK. De belangrijkste boodschap uit dit boek is dat de Britse samenleving aan zware erosie onderhevig is en dat alleen een allesomvattende strategie om de samenleving weer centraal te stellen het land hieruit kan helpen. Opmerkelijk is dat Blond scherp afstand neemt van met name het economisch beleid van Margaret Thatcher. Hij toont gedocumenteerd aan dat alleen de 'happy few' in het zuiden van Engeland hiervan geprofiteerd hebben. Hem staat een beleid voor ogen dat ook de middenklasse en in het bijzonder gezinnen als 'backbone' van de

samenleving laat profiteren van de welvaart. Voor zijn gedachtevorming grijpt hij terug op het einde van de achttiende eeuw, toen tory's zoals Disraeli en Lord Randolph Churchill, de vader van oorlogspremier Winston, pleitte voor een gematigde conservatieve politiek. Ook zij zochten in een door de klassenstrijd verdeelde Engelse samenleving de verbinding met de middenklasse. Naar Blonds mening staan we op dit moment opnieuw voor een dergelijk cruciaal kruispunt.

* * *

Hoofdstuk 1 start met de financiële crisis, die het VK in hevige vorm heeft geteisterd. Nog voordat in september 2008 het Amerikaanse Lehman Brothers omviel, was het de Britse bank Northern Rock die in februari 2008 gered moest worden. Inmiddels is het Britse begrotingstekort gestegen tot een ongekende hoogte van 13,0% bbp in 2009 en zal de schuldquote de komende jaren de 100% bbp gaan naderen. Deze crisis staat echter niet op zichzelf, zoals Blond aangeeft. Hij presenteert vervolgens in de hoofdstukken 2 en 3 de democratische crisis en de sociale crisis. Opmerkelijk is dat hij amper ingaat op de ecologische crisis, die een sterke samenhang heeft met de financiële crisis, zoals bijvoorbeeld Bovenberg en Wijffels hebben

betoogd in *Voorbij de crisis*, het winternummer van *Christen Democratische Verkenningen* uit 2009. Daarmee had Blond kunnen aansluiten bij het duurzaamheidsbeleid van Cameron, dat eerder in zijn Green Deal uiteen werd gezet.

Interessant is zijn hoofdstuk over de democratische crisis, waar Blond aangeeft dat de Britse politiek zich in een ernstige legitimiteitscrisis bevindt. Het zou te eenvoudig zijn om dat alleen af te doen door te wijzen

Blond constateert dat slechts een handvol beroepspolitici de dienst uitmaakt en dat van actieve burgerparticipatie geen sprake meer is

op het districtenstelselsysteem, dat aldaar wordt gehanteerd. Veel van wat Blond naar voren brengt is zeer herkenbaar. Hij constateert dat slechts een handvol beroepspolitici de dienst uitmaakt en dat van een actieve burgerparticipatie geen sprake meer is.

Het angstaanjagendst is echter zonder enige twijfel het hoofdstuk dat de sociale crisis beschrijft. Blond geeft hier met het nodige gevoel voor understatement aan dat de Britse familieverbanden en ook andere vormen van sociaal kapitaal aan ernstig verval onderhevig zijn. Het aantal huwelijken is op het laagste niveau sinds men in 1862 met de meting begon. Het aantal buitenechtelijke kinderen en het aantal eenoudergezinnen is exponentieel gestegen. Zo steeg het aantal kinderen dat in eenoudergezinnen opgroeit van 8% in 1972 naar 24% in 2006. Interessant is ook zijn opmerking over de bredere familieverbanden, die misschien nog wel meer zijn gedesintegreerd. We mogen inderdaad niet onderschatten welke belangrijke rol

opa's, oma's en ook ooms en tantes spelen in een familie en daarmee in het overbrengen van normen en waarden. In een recent rapport van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA over het gezin hebben deze bredere familieverbanden dan ook terecht de nodige aandacht gekregen.

In de twee daaropvolgende hoofdstukken staat het naoorlogse Britse beleid centraal, met de veelzeggende titels: 'The errors of the Right' en 'The errors of the Left'. Hij beschrijft de pacificatie van de middenklasse in de naoorlogse Tory- en in Labour-regeringen, met een belangrijk omslagpunt in de jaren zestig, toen de Labour-regering zich in toenemende mate vervreemde van de middenklasse. In dat gat wist Margaret Thatcher op een vakkundige manier te springen met haar no-nonsensebeleid van deregulering, privatisering en marktwerking. Deregulering van met name financiële markten zou zorgen voor een voorspoedige economische groei, was de filosofie van de 'Iron Lady'. Ondanks de vaak geponeerde stelling dat dit economisch succesvolle jaren waren, plaatst Blond hier de nodige vraagtekens bij. De reële loongroei was zeer gematigd in die periode, en de wisselkoers werd gebruikt om de structurele problemen weg te masseren. Vervolgens ging Blair op dit ingeslagen pad door. Zijn agenda van een betere publieke sector wordt gefinancierd door 'the City' met een ongekende accumulatie van schulden en vermogens-titels. Ook nu was het weer het beleid van de Britse centrale bank dat de plooiën gladstreek met haar rente- en geldpolitiek. Dat had als gevolg dat de Britse huizenprijzen met name in het welvarende zuiden tot ongekende hoogte stegen. Door de rente te laten stijgen kon ook de inflatie onder controle worden gehouden, totdat in 2008 de onderliggende inflatie – vooral door de sterke stijging van de energieprijzen – eenvoudigweg niet meer onder controle was te houden. De

rest van het verhaal is bekend. Geldschieters en consumenten verloren hun vertrouwen in financiële instellingen en een ongekeerde economische crisis was het gevolg.

In hoofdstuk 6 wordt een filosofisch uitstapje gemaakt. Blond laat zien als docent filosofie goed ingevoerd te zijn in de bronnen van het liberalisme. Hij geeft aan dat het tot nu toe geïmplementeerde liberalisme te veel uitgaat van een nihilistische benadering en te weinig rekening houdt met de joods-christelijke traditie waarin onze westerse samenleving haar oorsprong vindt. Hij roept op om de vrijheden die onmiskenbaar tot de verworvenheden van het moderne liberalisme behoren, wel in samenhang te bezien met de verantwoordelijkheid en herstel van normen en waarden. Aansprekend, maar dit roept wel de vraag op welke wijze hij dit wil bewerkstelligen. Dat vormt de kern van de rest van het boek.

In de hoofdstukken 7 tot en met 10 wordt deze visie nader uitgewerkt. Hij begint met de restauratie van de ethiek en burgerschap. In zijn visie is de samenleving geen los zand, maar maken mensen deel uit van gemeenschappen, zoals gezinnen, scholen en verenigingen. Dat zijn de leerscholen voor burgerschap: gelegenheden om je verantwoordelijkheid waar te maken. En die rol wordt in toenemende mate miskend. Het is dus van belang deze rol opnieuw te benadrukken. Met name het onderwijs verdient daarbij aandacht. Door een overmatige bureaucratie, te veel aandacht voor sturing van bovenaf en te weinig ruimte voor de professional is de ziel uit het onderwijs gehaald. Opmerkelijk is ook zijn stevige pleidooi voor pluriformiteit, ouderbetrokkenheid en privaats onderwijs – zaken die ons als christendemocraten moeten aanspreken.

* * *

Ook aansprekend is het hoofdstuk over de morele markt. Blond ziet niet zozeer de

overheid als de hoeder van de markt, maar de samenleving zelf. Hij ziet tal van inspirerende voorbeelden. Consumenten worden immers steeds gevoeliger voor de invloed van hun portemonnee op een betere wereld. Als voorbeelden noemt hij het onderscheid tussen goed en fout hout, tussen 'fair trade' en gewoon, en ook het winkelen bij een lokale retailer om daarmee een verfijnd en voor ouderen toegankelijk netwerk overeind te houden. Ook voorschriften zouden via zelfregulering tot stand moeten komen. Onmiskenbaar wordt de drempel voor gerichte consumentenacties steeds lager, toch klinkt het allemaal wel erg idealistisch. De tegenkrachten van het grote geld zijn immers omvangrijk, zo geeft ook het verdwijnen van kleine buurtwinkels aan. In mijn optiek kan de overheid de morele markt uitstekend ondersteunen. Regels en voorlichtingscampagnes zullen ook een prima rol spelen om een gewenste omslag in mentaliteit te ondersteunen. Regels zoals het rookverbod, een adequate winkeltijdenwet en een voorlichtingscampagne voor elektrisch vervoer kunnen gezond leven, kleine winkels en groen rijden uitstekend ondersteunen. Dit neemt uiteraard niet weg dat persoonlijke verantwoordelijkheid de crux is om de weg omhoog te pakken te krijgen. Interessant is zijn voorstel voor een 'civic enterprise', of in het Nederlands een maatschappelijke onderneming. Anders dan onze legalistische benadering kiest hij het uitgangspunt van betrokkenheid en beloning om een maatschappelijke onderneming te definiëren. Door de betrokkenen een stem te geven in de onderneming en cliënten een stem te geven in de beloning omschrijft hij dit begrip. Uiteraard verdient dit concept nog nadere uitwerking, maar het is de moeite waard om zijn gedachten te betrekken bij het vastgelopen debat over de maatschappelijke onderneming in Nederland.

Het meest innovatief is Blond in mijn optiek als hij in het daaropvolgende hoofdstuk spreekt over het productief aanwenden van activa. Terecht vraagt hij zich af waarom de overheid haar geld, in plaats van het weg te brengen naar een IJslandse bank, niet sociaal laat renderen. Hij doet daartoe verschillende voorstellen. Zo wil hij de lokale economie versterken door kapitaal te transformeren van de staat naar lokale overheden. Ze moeten dit geld in ontwikkelingsfondsen onderbrengen, waarvan kleine ondernemingen, werkgelegenheidsprojecten en lokale initiatieven kunnen profiteren. Ook zou de lokale gemeenschap de mogelijkheid worden geboden om de postkantoren verder te exploiteren en om daarmee een lokale ontmoetingsplaats te creëren. Met de wetenschap van vandaag de dag kan men zich afvragen hoe deze voorstellen zich verhouden tot de voorstellen van Chancellor Osborne, die sommige lokale budgetten met meer dan zestig procent gaat korten. Dit brengt het weekblad *The Economist*, op 23 oktober jongstleden, in zijn analyse van de Britse bezuinigingsplannen tot de volgende slotsom: 'The government needs a bolder redesign of British state'.

Tot slot ontvouwt hij dan zijn visie op de staat. Zijn visie wijkt af van de gangbare discussie over de staat. Hij ziet de staat niet als iets verhevens maar als een ondersteuner van de samenleving. Anders dan nu wil hij staat, *civil society* en ondernemingen weer tot bondgenoten maken. Dit betekent in zijn ogen dat de staat een aanzienlijke stap terug zal moeten zetten om daarmee ruimte te geven aan de samenleving en ondernemingen. Pas dan zal die verantwoordelijkheid tot ontplooiing komen. En in de publieke sector moet de verantwoordelijkheid weer terug naar de onderwijzers, verpleegkundigen en gemeenteamtbanen. Hij neemt afscheid van het New Public Management, waarin we

dachten de overheid als een onderneming te kunnen behandelen met doelen, meetbare prestaties en instructies.

* * *

Uiteraard ga je je na het lezen van een dergelijk boek afvragen wat dit betekent voor de Nederlandse situatie en in hoeverre Blonds strategie de christendemocratie kan versterken. Als geen andere politieke partij stellen wij immers de samenleving centraal. Uiteraard is de Nederlandse situatie anders. Onze werkloosheid en ons begrotingstekort zijn minder hoog en misschien zijn we nog niet zo ver in het afkalven van de familieverbanden. Ook hebben we ons onderwijs met name door het bijzonder onderwijs anders ingericht. Toch moet veel van Blonds maatschappijvisie, het transcendentale mensbeeld dat hij hanteert, en zijn voorstellen voor ons herkenbaar zijn. Gezins- en duurzaamheidsbeleid, normen en waarden en sociaal ondernemerschap zijn waardevolle elementen, die de komende jaren verder verstevigd moeten worden. Behalve voor de middellange termijn vraagt zijn boek ook serieuze overdenking van een aantal recente voornemens uit het recente regeerakkoord van CDA en VVD. In mijn optiek kunnen met name vraagtekens geplaatst bij onderdelen van het huidige onderwijs- en zorgbeleid. Al het gejubel over het voorgenomen ouderenbeleid ten spijt, wil ik de vraag stellen waarom we er niet voor kiezen om over te gaan tot een vouchersysteem in de AWBZ, waardoor ouderen echt een stem hebben in plaats van vast te lopen in bureaucratische systemen. Tevens verdient het voornemen om te komen tot verplichte leerlingvolgsystemen met uniforme toetsen in het primaire en secundaire onderwijs nadere overdenking. De Britse praktijk geeft aan dat dit niet zal werken als we de leraar niet centraal stellen. Ik mag hopen dat dit boek tot een dergelijk debat zal leiden, en dat het de samenleving echt centraal zal stellen.

B
O
E
K
E
N